

Universiteit
Leiden

The Netherlands

**Het geheim van de ministeriële
verantwoordelijkheid : de verhouding tussen
koning, kabinet, kamer en kiezer, 1848-1905**
Slijkerman, D.S.

Citation

Slijkerman, D. S. (2011, November 29). *Het geheim van de ministeriële verantwoordelijkheid : de verhouding tussen koning, kabinet, kamer en kiezer, 1848-1905*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18154>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18154>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nawoord

Lange tijd liep ik met het idee rond om een promotieonderzoek op het gebied van geschiedenis te verrichten. Gesteund door mijn vrouw vatte ik het plan op om de droom zelf werkelijkheid te maken. Ik besloot het onderzoek zelf te financieren en zocht een half time baan. Jan Bank hielp mij op weg en via Niek van Sas kwam ik terecht bij Henk te Velde in Groningen, die nog geen maand later de opvolger van Jan Bank in Leiden bij mijn Alma Mater zou worden.

Henk te Velde zag ik als representant van een andere wereld in de geschiedschrijving, omdat hij de nadruk legt op ideeën en vormen die het politiek leven beheersen, terwijl ik enigszins eenzijdig was grootgebracht in de historiografische traditie van Leopold von Ranke, waarin kritische (objectieve) geschiedschrijving en bronnenkritiek vooropstaan. In gesprekken over de richting van mijn onderzoek en het opbouwen van een betoog heb ik veel van hem geleerd, ook over de manieren waarop je een wetenschappelijk debat kunt voeren. Aan zijn inzichten, vermaningen en gevoel voor logica heb ik veel gehad. Dank ook aan de leden van mijn promotiecommissie: prof. Wim Voermans, prof. Wim van den Doel, prof. Niek van Sas, prof. Remieg Aerts en dr. Maartje Janse. Verder heb ik met veel plezier de degens gekruisd met referent Frank Ankersmit tijdens een presentatie voor het Netwerk Politieke Geschiedenis.

Speciaal noem ik mijn vrouw Riemada, haar feedback en commentaar, en Rob van Dijk, voormalig Voorlichter van de Raad van State, die ook vanuit verre landen, bij tij en ontij, gewoon reacties bleef geven. Robs taalgevoel en juridische kennis stonden altijd stand-by. Ook mijn ouders en in het bijzonder de juridische blik van mijn vader, Jos Slijkerman, his-

toricus Ton Jongenelen, politica en historisch angehauchte Gerda Oskam en taalliefhebber Marie-Louise Bilgin dank ik voor hun opmerkingen. Steun heb ik ook ondervonden van het promovendigezelschap van Henk, onder wie Han van Bree. En ik denk met plezier terug aan de presentatie van mijn onderzoek bij het Promovendi Gezelschap vgz van Femme Gaastra; het ritueel van 'onze vertrouwde Chinees' zal ik nog missen. Verder ben ik mijn huidige werkgever, het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen, erkentelijk voor zijn financiële bijdrage aan de promotieplechtigheid. Niet in de laatste plaats wil ik mijn kinderen Valérie en Isabelle noemen. Hoewel ik durf te beweren dat zij niet door mijn onderzoek te kort zijn gedaan, zijn zij wel eens mee op onderzoek geweest, hebben zij vele stapels boeken in hun omgeving moeten verdragen en niet altijd de strijd om de computer gewonnen.

De Kamerdebatten zoals beschreven in het boek ogen traag als wij ze vergelijken met het hedendaags politiek bedrijf. 'Elk nadeel heb z'n voordeel', zoals voetballer Johan Crujff in een verrassend filosofisch moment debiteerde. Uitgangspunt van dit onderzoek is om het negentiende-eeuwse debat over ministeriële verantwoordelijkheid tot in zijn vezels tot leven te wekken. Het boek is een sterke inklinking van kilometers doorploegde Kamerredevoeringen en een eindeloze stroom krantenartikelen, die overigens stuk voor stuk retorische juweeltjes zijn. Elk Kamerlid had het destijds nog zelf voor het zeggen, zonder de represailles van partijdiscipline. De sfeer van deze debatten, de scherpte van de argumenten en de zoektocht naar beginselen en regels wilde ik behouden.